

Pretiu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dnu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. seu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. seu 11 franci. — Numeri singuratici se dau cate cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie seu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare cate 7 cr., la a dou'a si a trei'a cate 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin asocnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 15.

Sibiu, Mercuri 20/3 Martiu.

1880.

Critic'a noului proiectu de lege agraria.

(De unu altu jurisconsultu.)

(Urmare.)

Nici atunci, candu in tier'a noastra ar esista sistemulu adoptatu in Prussia, — unde nime nu pote ajunge la una positiune mai inalta, pana ce n'a servitu ca functionariu administrativu si judecatorescu in tote ramurile — nici atunci nu ar potea consimti ca acesta afacere se se increda functionariloru administrativi; cu atatu mai puçinu se pote invoi aici, in acestea tieri, candu este prea bine cunoscutu, ca parte mare din subprefecti, necum se aiba praxa juridica, necum se fia studiati la vreo facultate juridica, dara le mai lipsescu cu totulu inca si alte calificatiuni absolutu necesarie la regularea celoru mai delicate cestiuni agrarie.

S'a facutu in anulu 1862 incercare cu judecatoriile dela comitate, compuse in partea cea mai mare din juristi; dara nici acelea n'au corespunsu; parte le-au lipsitu calificatiunea, parte fiindu alesi ca si solgabiraii, au fostu dependenti dela alegatoriiloru, proprietari nobili cea mai mare parte, cari totu-odata sunt in processu cu comunele rurali; prin urmare poporulu n'avea incredere in acei judecatori. S'au intemplantu ca la commassari deja efectuite cu mari jertfe si spese, de si intrasera in putere de dreptu, totusi curi'a s'a vediatu silita a anulá tota afacerea si a ordiná, ca operatiunea intréga se se incepa din nou, cu alte spese enorme si cu pierdere infricosiata de timpu.

Multe esperimente s'au facutu in privinti'a regularei urbariale. In anulu 1858 s'au infintiatu tribunale urbariali speciali, de si tribunalele ordinarie de pe timpulu acela au fostu la inaltimea chiamarei loru. In 1862 cauzele urbariali s'au datu pe manile asia nuniteloru sedrii de comitatu, acelea inse delaturandu-se, in anulu 1868 éra s'au infintiatu tribunale urbariale, cari au statu pana in anulu 1872.

Chiaru acestea incercari a le diverseloru guberne de sub diverse sisteme, de a regulá cestiunile urbariali in Transilvani'a, ne spunu mai respicatu decâtu tote sofismele feudaliloru, ca ele sunt cele mai complicate, mai grele si mai spinose dintre

tote cestiunile agrarie cate au existatu si mai exista in Europ'a, prin urmare ca daca atatea serii de tribunale sistemisate in tota regula, compuse din barbati speciali in materia, nu au fostu in stare se le reguledie, inpaciuésca si curme odata, functionariu dela administratiunea politica, adeca subprefectii (solgabiraii) in locu de ale regulá, le voru incurca si mai reu decâtu sunt ele incurcate pana astadi, sau ca nici se voru apuca de ele, din simpla cauza, ca acelea organe administrative sunt si pana acuma preste mesura incarcate cu o multime nenumerata de alte agende, atatu de acelea care se tinu strinsu de resortulu loru, catu si de acelea, pe care ministrii le incarca in spinarea loru din lipsa de alti factori administrativi.

A dou'a intrebare asemenea s'a respunsu negativu. Nu se pote ca fostii iobagi se fia siliti a purta si ei spesele regularei; acesta n'ar fi nici dreptu, nici oportunu, nici executabilu. — Dreptu nu e, ca poporulu care e silitu prin partea contraria a purta unu processu de regulare, care ilu costa inpreuna cu dilele de lucru si carausitulu prin ingineriu, cu autenticarea mesuratului, cu pretiuirea si clasificarea hotarului, si cu autenticarea acestui elaboratu, cu compunerea planului de impartire, si autenticarea lui, cu escinderea, dislocarea si autenticarea planului, si in fine cu predarea in posesiune, cheltuescu sume enorme. — Tote aceste costa pe fostii iobagi vre-o doue mii florini. — Acuma se le mai arunci in carca alte 2—3 mii fl. la omeni cari nu au de catu sufletulu in ose, credu ca n'ar fi dreptu. — Folosulu celu mai mare ilu are acela care cere commassarea, prin urmare e numai dreptu se si porte spesele. Dar' abstragendu dela acesta, prin o asemenea mesura insasi legea ar pune pedeca commassarei, ca-éi dela poporu — pe care l'ar alarma fara nici unu scopu — nici prin executiune nu s'ar potea storce sum'a receruta.

In fine ce privesce cauzele traganarei, acele sunt multe. — Processele urbariali pretindu unu studiu vastu, o cunoscintia perfecta a legiloru vechi si noue, precumu si a relatiuniloru si drepturiloru feudali. Tribunaleloru regesci chiaru daca

n'aru fi inповарate cu alte afaceri, si daca la fiesce care tribunalu s'ar afla cate unu judecatoriu deprinsu bine cu asemenea afaceri, le lipsesce timpulu fisicu. Ar trebui ca unu jude ori doui se lipsesca celu puçinu cate 6 luni intr'unu anu dela tribunalu. — Nu este altu espedientu, decâtu infintierea de tribunale, ori comisiuni urbariali, speciali.

Nu se pote negá, ca antipathi'a fostiloru iobagi façia cu aceste processe adaoge la traganare; precum nu se pote negá, ca unii advocati au privitu processele urbariali de cea mai buna vaca de mulsu, si oie de tunsu. Au fostu asemenea si judecatori, cari priviau deseles excursiuni cu diurne bune si cu ospetari gratis in curtile domnesci, de cele mai placute dile de recreatiune, de ferii, de maiales.

La tote aceste legile si anume instructiunea ministeriala pentru regularea processeloru, le deschide porta larga.

Aici dlu Siolutiu se provoca la mai multe representatiuni — propuse de dni'a sa si acceptate de tribunalulu din locu, trimise la ministeriulu de justitia cu doui ani inaintea adunarei din Dev'a, in privinti'a modificarei unoru dispositiuni nepractice din procedur'a urbariala.

In fine, dupa ce combata espunerea de motive a adunarei din Dev'a din punctu-de vedere tehnicu si juridicu, dice ca: prelucrarea unei noue proceduri ar fi a se concrede unei comisiuni compuse din reprezentanti de ai fostiloru domni si ai fostiloru iobagi, omeni de specialitate, onesti, cu reputatiune, judecatori, advocati, ingineri si agromoni, cari au esperiintia in afaceri de commassare. Daca s'ar intruni o asemenea comisiune, dsa isi sustine dreptulu a isi espune mai pe largu vederile sale.

Ce privesce intrebarea, ca concessiunea pentru commassare se se conditioneie dela inpregiurarea, daca suplicantele va documenta, ca elu possede 1/3 parte din hotaru, s'a respunsu afirmativu.

De si nu se pote sci, care va fi fostu „ratiunea legeri“ in 1854, candu s'au pretinsu 2/3, éra in anulu 1868 1/2 si acuma numai 1/3; in fine de si se presupune ca tendenti'a este ca cu timpu

Foisior'a „Observatoriului“.

Agripin'a.

Novela originala

de: Nicolae Istrate.

(Urmare.)

II.

Nu sciu se dau sama esacta nici macaru, ca unu samesiu de tienutu, de unde pornisemu si incatrau mergeamu. . . Imi aducu aminte numai, ca inserasemu odata pe drumulu mare; ca timpulu éra forte umedu, forte rece; ca crepuscul'a promitea unu intunecur favoritoru pentru hoti ca si pentru amoresati, dara nici decum priinciosu mai cu sama pentru calatori, cari firesce nu prea cauta aventuri de nopte si ca in sfirsitu cu indetula greutate nimerisemu la unu feliu de carciuma, ale carei necomoditati, vorbariti'a orandariti, prin manierele si glumele sale te facea se le treci cu vederea. Cele antaiu complimente cu care me intimpina le insoci de cateva note caracteristice si detaiate din biografi'a sa; incheindu cu promisiunea ca celu puçinu caii mei voru fi tractati omenesce.

Orandariulu din contra se parea posomoritu, seriosu, dar' totu-odata nostimu si rezonabilu de minune. Interesant'a sa fisionomia marturisea ca fusese nascutu in lume pentru o sorte mai buna decâtu messeri'a pe care o practica. Si in adeveru dupa o lunga conversatiune prepusulu meu se intari, ca omulu acesta éra negresitu, dintre numerosii rataciti, batuti de luna si de stele, cari se consuma adesea la intemplantu in miseriele cele mai injosite. Elu isi punea tota silinti'a se me induplece se credu, ca este multumitu in positiunea sa actuala. Imi descria cu talentu variatiunile ospatariei sale, in care necontentitu se stracura calatori de tote starile. Si intre o miie de bagatele mi povesti cum in noptea din urma pososi acolo cateva ceasuri o dama necunos-

cuta, condusa de unu grosolanu falosu in uniforma arnautiesca. Cum acea dama desperata in culme, se ineca in potope de lacrimi si cum in fine discretulu conductoru, dupa ce se ameti binisioru de beutura, i descoperi, ca d-neaei mai bine de cinci luni a fostu fugita cu ore-cine, ca elu se insarcinase se o smulga din bratiile rapitorului, cam cu scirea aceluia, si ca numai sub masc'a de instrumentu alu ocarmuirei a potutu indeplini misiunea sa, favorisatu de singuretatea in care si-au aflatu prad'a. Si ca in fine au adaosu cu naivitate, ca standu cineva strambu si judecandu dreptu cunoesce tota nenorocirea prisonierei sale curgetore numai din gresia tatalui seu, care au voitu negresitu se o vedea sfanta, curata si cuivosa ca pe tote sfintele din sinacsariulu calindareloru. Si ca elu simte adenca parere de reu, ca firesca subordinatiune ce caracterisedia in generalu pe purtatorii de arme, nu-lu ierta a se indupleca necurmatororu rogaciuni ce-i face, de a o lasa érași langa iubitul ei, mai cu sama candu nu are nici midiloe materiale cu care se si rescumpere libertatea dela unu capitanu ca densulu, si candu nici iubitul ei pretinsu nu mai este astadi infacaratu, cum se fatiarea in dio'a in care i-au jertfitu binisioru nevinovati'a ei. . .

Naratiunea acesta desteptandu mi suvenirea unei aventuri pe care o cunoscemu prin intemplantu dela unu prietinu, me cufunda in nisce reflecțiuni forte obositoare. Pana candu din norocire, ospetariulu relua muscatorea sa vorba in terminii urmatori:

„Astfelu, domnule, traiescu aicea cu placere, observandu piezisiu natur'a tuturoru calatoriloru ce se stracora prin carciumior'a acesta, fara a mi osandii prunci pe cari mi-au datu D-dieu, ca alti parinti desnaturati, si fara se simtu greutatea monotonei de care se plangu adesea omeni palaturiloru, si cu tote ca cea mai mare parte din dilele vietii mele o au petrecutu in sgomotulu orasieloru; cu tote ca n'am intineritu aicea, unde astadi me vedu inbetranindu; dar' nu sciu deca influinti'a etatii seu halulu societatiiloru se fia caus'a de mi paru acuma orasiel mai negre si mai reci decâtu insusi tnterimele.“

„Asta-vara trebuintiele me tramisera pana la tergulu domnieloru vostre; dar' anetitu de zuruitulu trasureloru ce furnicau pe tote stradele, innecatu de prafu ca si de ferbintiela si nadusiela aerului in care resufla bietii orasieni, m'am intorsu acasa ca vai de mine; . . cateva nopti de-arendu in capulu meu éra unu mare valnasiagu, unu mare amestecu. Totu ce intalnisemu mai lictoru seu mai ridiculu se unise inpreuna si mi se representá intr'unu modu cu totulu curiosu. Mi se parea ca vedisemu nisce cai lesinati cu capele violete pe capu si cu codile de blonde si organtinu. Mi se parea ca pe tote sticlele trasuriloru vedisemu sprincene zugravite in form'a celei antaiu fase a lunei, ca mai tote bancele, canapelele si chiaru fanarele tergului se manau sulemenite, drese si varuite tocmai ca nisce metresse. Ca fiacare arbore éra infatustu si incorsetatu ca o marioneta. Ca mai multi domnisiore se inhamasera cu horbote *) si dantele, ducendu in buestru nisce faetone inповарate; ca unele domnisiore catu se dá de svelte galopau seu faceau trapp mare pe intrecute. . . ca. . .

In fine simtiamu o cumplita confusiune in capu. Asemenea caricaturi fantastice (posnasie) me facura se urescu forte tergulu Domnieloru-vostre si se afli de o miie de ori mai dulce viati'a unui tieranu, seu a unui vagabondu ratacitu, care resufla in libertate aerulu seninu si verginu, traieste in pace cu sine nisce dile curate ca undelev isvoralaru si pentru simpl'a si firesca lui hrana nu are a multiami decâtu numai saltu lui D-dieu.

Faci'a noptii respandise acuma printre desimea noriloru o lumina obscura preste emisferulu nostru, si eu imi urmau calea mai departe, cu hotarire de a me intorce altadata spre a cunoesce mai deaprobe misterulu acestui omu extraordinaru, deformatu in rola de birtasiu.

(Finea va urmá.)

*) Bonete, cáitie.

se se face comassarea în toate comunele, ori cere cineva, ori nu, de prezentu totuși ar fi se se mantina dispozițiunea legii din urma care se afla în putere.

(Finea va urmă.)

Bucovin'a.

În adunarea deputatilor din Romani'a și anume în ședința din 2 Febr. ale curente, dl. E. Gherghelu dezvoltându interpelețiunea sa privitoare la starea cea rea a locuitorilor din județul Dorohoșu, constată, că, câțiva proprietari mari s'au unit cu jidani și cu auctoritățile județiene că se exploatează, într'unu modu cumplitu pre țieranii, cari au fostu împinsi se-si vanda chiaru și dreptulu lor de cârcumăritu. Dl. ministru de interne respunzându la interpelețiunea acăsta, dice, că deca țieranii 'și vându dreptulu lor de cârcume, este, pentru-că, fiindu la granița Bucovinei s'au deprinsu la obiceiurile de acolo, după care cârcum'a e în man'a jidanului, și afirma că poporatiunea din Bucovin'a este astăzi redusă la cea mai mare miseria. Țieranii romani, cari au devenitu acolo proprietari absoluti în anul 1848, dara fără îngrădirea de a nu vinde pământurile, s'au facutu victima betiei și un'a parte mare din vechii urmași ai soldatilor lui Ștefanu cel mare, sunt astăzi proletari la evreii, cari au cumpăratu cele mai multe pământuri; vedi astăzi prin satele diu Bucovin'a pre romani muncindu, sub ochiulu evreului său alu nemiului, pământurile cari și le-au vându din cauz'a betiei.

Asta stare de lucruri o descrie, spunendu și cauzele ei, profesorulu dela universitate din Cernăuți Dr. Julius Platter în carticică sa: „Der Wucher in der Bucovina“. Elu spune, la pag. 28 că, întrebându pre juristii practici din Cernăuți, cu ce scopu înprumută țieranii bani, a capetatu respunsulu: „că se-si procure beutura, anume de hramuri și de alte serbatori mari, de botejuni și de îngropatiuni, cari sunt înpreunate cu mese splendide.“ Și la pag. 32 întreba elu: „Nu se afla nimene, că se-i ferescă de datorii, se le arete sôrtea ce-i astăptă? Opiniune publica nu s'a formatu prin sate, în puterea careia se scia țieranulu, că nu-i este permisă a face mai mari spese cu nuntile, botejunile, înmormentatiunile și hramurile (rugele), decâtu până unde'i ajungu mijlocele de cari dispune. Nu simțescu muștrare de cugetu nămurile, cunoscutii și amicii, candu mananca și beu, deca sciu cu sigurate, că cas'a și pământulu celui-ce-i omenesce, se luneca prin pantecele lor în busunariulu camatariului?“

Cine se-lu învetie mai antaiu pre țieranu, deca nu pre otulu, în carele e concentrată mai toată întieleginti'a satească. Dara Platter dice de preotu la pag. 34: Țieranulu dă popii crediementu numai cu ceva mai multu decâtu jidanului, din cauza că elu, țieranulu, vede prea adese, că pop'a tinde a se înavuti și a exploată turm'a ce-i este incredintată, „că dela țieranu se storcu tacsele stolarie în suma indiecită, ba și însutită și că sunt casuri, că preotii dela țiera înprumută țieranului bani cu 50% și încă cu mai multu.“

Cu privire la proprietarii cei mari întreba Platter: „Au nu se cuvine, că proprietariulu cel mare se puna pe țieranu la cale buna și se-lu ajute? Au nu-i chiamată firesce nobilimea asta faptică, se aplice puterile sale întielesuale și morale cătu și potinti'a sa economică la radicarea, scutirea și moralizarea aprăpelui seu nepotintiosu și saracu? . . . Proprietariulu privește pre țieranu, că și mai înainte, că una fiintia vilă, indobitocită, nedemna de a fi bagată în sama. Boierulu dela țiera, că și țieranulu nu pôte sierbi de modellu. Căci elu adese este risipitoriulu cel mare, economulu cel mare usioru de minte. Ar gresi cine ar crede, că înprumuturile cele mari ce le facu proprietarii la institutiunile de creditu în Vien'a, aru fi întrebuintate în regula la reforme economice de înportanță. Rășip'a nemesurată și usioratatea de minte ilu mână la camatariu; înprumuturile luate cu procente forte mari și sub cele mai fatale condițiuni, le batu la talpe și în urma, ajungându la marginea pierdării, se decidu a-si acoperi detoriile facute cu atâta usioratate, cu unu înprumutu mare din Vien'a; apoi asia ruin'a se stăvilește pe unu timpu scurtu. La terminulu de plata elu e perdutu și proprietatea lui se execută că și a țieranului. Proprietariulu ia parale înprumutu îndată ce ilu înbie cineva; căci totdeauna e gata de a face datorii, nu înse a le și plăti. . . Proprietarii nazionali sunt mai totți forte îndetoriti și nu voru scapă de sôrtea prea meritată a espropriării executivă, de care au fostu ajunsi acum

atâția dintr'insii. Numai în edictele de licitațiune ale a. 1877 aflam cinci nume cu sume mari de detorii și încă patru proprietari fără numele detorniculu: 9 proprietari la licitate într'unu anu, asta e cam destulu. În a. 1876 se aflau între proprietari cei mari 10% jidani. Cumcă țieranulu nu pôte caută sfatu și ajutoriu la astfelu de domni, e siguru. . . După toate aceste nu trebuie se ne miram, că țieranulu bucovinenu e stupidu, usioru de minte și trandavu, cumcă, pentru desfatare scurtă se lasă, se-i surpe cametariulu temeliiile esistenței sale.

În anii 1876 și 1877 au fostu puse la licitațiune 1059 de proprietati, parte de ale romanilor parte de ale rutenilor. Proprietățile vându au intratu în man'a jidanilor, căci după informările juristilor practici (Platter pag. 45) cumpărătorii la licitațiuni sunt numai jidovii, alu caroru numeru a crescutu aici în țiera dela 1850 până la anul 1870 dela 14.581 la numerulu întreit de 47.754.

În anii din urma mai lucră la ruin'a țieranului doue institutiune străine: Banc'a de creditu rusticălu din Galiti'a și Reuniunea de avansuri, totu de acolo.

Romani'a libera și independentă.

„La tâche de faire un grand Etat d'un petit Etat est beaucoup plus difficile que celle de gouverner un grand Etat.“
Napoleon III.

„A face unu statu mare din unu statu micu este unu lucru cu multu mai dificil, decâtu acela de a gubernă unu statu mare.“ Acesta au fostu respunsulu datu din partea imperatului Napoleon III unui diplomat strainu, cu care conversase despre politică italiana a comitelui Cavour, și despre care diplomatulu strainu disese, că ar merită se gubernedie unu statu mare decâtu cum eră Piemontulu.

Deca deci este adevărata dis'a imperatului Napoleon, că a gubernă unu statu mare este cu multu mai usioru decâtu a face unu statu mare din unulu micu, apoi, cu cătu este ore mai greu a constitui unu statu și a i eluptă libertatea și recunoscerea independentiei sale?

Gratia rarelor și eminentelor calități ale A. S. R. Carolu I principele României, precum și mării prudenței și luminatului patriotismu alu acelu barbatu de stat, cari conduc astăzi destinele României, acea opera dificilă a fostu în fine încoronată de succesulu doritu. Din diu'a de 20.8 Februaru 1880 se va dat'a recunoscerea României că statu liber și independentu, precum și intrarea și primirea lui în concertulu statelor europene civilizate.

Credem și suntemu prea convinși, că acuma nimenea, fie elu romanu său neromanu, nu se mai pôte îndoi nici unu momentu, că libertatea și independentia României recunoscută d'abea astăzi, au fostu rescumperată cu sangele și viața acelu bravi soldatu ai armatei române, cari s'au luptatu că lei în ultimulu resbelu romano-turcescu. Eroic'a și glorioasă armata română s'au luptatu și au câștigatu libertatea și independentia patriei și a națiunii sale, prin victoriile reportate la Grivița, Opanes, Smărdanu și la Plevn'a. Fără participarea armatei române în acele lupte crâncene și fără victoriile strălucite ale stindardului tricoloru romanu, esistența și viitorulu României că stat, ar fi fostu totu asia de nesigură, că și aceea a unui vasu ce plutesce pe nemărginit'a suprafața a mării, fără că se scie în ce portu se va putea scuti în tempu de furtună.

Astăzi, gratia primulu soldatu alu armatei române, gratia diplomatiei și armatei române, cel mare și siguru portu alu României este și va fi libertatea și independentia sa, care au fostu visulu de aur alu generațiunilor ce își urmăra dela 1830 și 1848 încôce. Câți au fostu înse aceia, cari se se fi asteptatu la o realizare atâtu de frumoasă și de glorioasă alu acelu vis și câți sunt aceia, cari nu au desperatu nici chiaru în cele mai critice situațiuni de sôrtea și viitorulu patriei lor iubite? Voindu a fi sinceri asia, precum trebuie se fie ori ce omu nepartinitoru, apoi cu dorere trebuie se o marturisim, că numerulu aceluora este forte restrensu. Pentru ce au fostu și mai este încă și astăzi asia? Pentru că cei mai multi atatu dincolo cătu și dincôce de Carpați sunt cu multu mai comodi decâtu se se lupte pentru binele comunu și cu multu mai egoisti decâtu se risce cătuși de puțin pentru patri'a și națiunea lor. Renegatii, cosmopolitii precum și tradatorii nu se potu scușă nici cu comoditatea și nici cu egoismulu, ci ei sunt puru și simplu nihilisti în sensulu propriu alu

cuventulu adeca, oameni fără patria și fără națiune fără religie și fără morală.

Cu atâtu este deci mai mare meritulu și glori'a acelu pușin și cu atâtu mai legitime titlurile lor la recunoscintă și dreptulu lor la nemurire.

Europ'a întreaga au recunoscutu astăzi independentia României că statu liberu. Acăsta este o faptă și unu evenimentu de o însemnatate atatu de mare, în cătu nu potemu și nu ne este permisă a remanea indiferenti față de elu.

Și ore ce însemnădea acea libertate și independentia a României recunoscută la 20/8 Febr. a. c.? Respunsulu la acăsta întrebare ar trebui se ilu dea de sine mîntea și anim'a fiacaru romanu. Din nefericire înse, nu totți romani simtu și cugeta în același mod. Este deci de lipsă a spune aceluora ce nu o simtu și cari nu o întielegu că: Diu'a de 20/8 Februaru 1880 este acea di, în care lumea întreaga au recunoscutu, că romanulu are o patriă independentă și că este o națiune liberă, său cu alte cuvinte disu, că elu acuma are cas'a sa proprie și mosi'a sa proprie în care dispune și pe care o pôte lucră în toată libertatea sa. Însemnădea mai de parte, că lumea întreaga au recunoscutu în acea di, suveranitatea politică a națiunii române, legitimitatea guvernulu seu constituționalu și că statulu romanu au intratu cu drepturi și datorități egale în concertulu națiunilor și alu statelor civilizate.

În fine, recunoscerea independentiei României că statu european însemnădea, că de aci încolo vocea României va fi audită în lumea largă și că parerile și puterile ei nu voru mai fi desprețuite că până acuma.

Suferințele noastre ale romanilor de dincôce de Carpați sunt cu multu mai mari și mai numeroase, pozițiunea noastră cu multu mai periculoasă și situațiunea noastră cu multu mai delicată decâtu se potemu lasă cursu liberu ideilor și sentimentelor noastre că romani. Dar' cu cătu diferința și contrastulu este mai mare între noi și între frații noștri de dincolo, cu atâtu este și mai profundă și mai intensă bucuria noastră, pentru aceea ce si-au eluptatu și si-au câștigatu ei prin propriile lor fortie. Nu ne remane deci, decâtu se le tramitemu sincerile și fratiescile noastre felicitări și salutări, împreună cu ale tuturor amicilor României libere și independente.

Restulu este — tacere.

Camil u.

Corespondenție particulară ale „Observatorulu“.

— Din comitatulu Făgărașulu. „Urmarile practice ale articolulu XVIII din anul 1879.“

Prin citatiunea dte 17 Jan. 1880 Nr. 153 esmisa din partea vicepretorulu *) cerculu Sîrcaia dl. Kloss, au fostu provocați invetatori dela șola din Ohab'a, anume dl. Arseniu Bunea, Juon Pop și Aureliu Timariu sub pedepsă de 50 fl. v. a. a se infatiosia în 22 Januaru a. c. la 8 ore ante merid. înainte preturei menționate.

Intimanduse acea citatiune numitilor invetatori numai în 21 Januaru, densiloru le a fostu preste potința a face cunoscută acea înprejurare la locul competent, ba nici că au potutu împartasi eleviloru de șola, că în 22 Januaru șol'a remane închisă din motivu că ei sunt citati la dl. șolgabirau. Invetatorii au fostu deci necesități a satisfice stricte porunci a șolgabiraului și au lasatu șol'a fără invetatoriu, în cătu copii venindu Joi în 22 Jan. 1880 au aflatu șolele închise, căci invetatorii plecaseră de dimineți la Sîrcaia, avendu a se infatiosia la 8 ore dimineți înainte șolgabiraului.

Presentandu-se invetatorii la vice-șolgabirau, acesta au începutu a-i examina cu toată strictetă din limb'a magiara, fără de a le împartasi motivulu din care porcede, mai pe urma le au datu la totți trei câte o temă de lucratu în limb'a magiara, pre care au fostu siliti a o lucră acolo sub inspectiunea lui, și numai tardiu după amiedi le au datu drumulu.

Ore pe bas'a carei legi si-au însusitu vice-șolgabiraul cerculu Sîrcaia dreptulu de a examina invetatorii din comun'a Ohab'a și cine și va fi datu dreptu de a se face șolgabiraulu examinatoriu invetatorilor?

— Not'a Redacțiunei. Pre cătu scim noi, acelea șole nu sunt confessionali, dara întrebările puse de dn. corespondente sună de a dreptulu și la vv. Ordinate și consistorie. Acei invetatori voru fi avutu atâta prudentia și prevedere, că se căra acea porunca în scrisu dela unelt'a cea din urma a ministrulu, pentru-că se o pôte presentă la auctoritățile eclesiastice se la toată lumea în originalu, căci subprefectii și ajutorii lor în nici unu casu și în puterea nici-unei legi nu sunt competenți se traga pe invetatori la nici-unu examenu, din nici-o materie, era dacă cumva acelu vice-ajutoriu a cutediatu în adeveru se dictedie docentiloru numai dela sinesi, glôba, amenda, pedepsă de câte 50 florini, atunci acăsta ar fi o faptă teroristică, a unui

*) Ajutoriu alu subprefectulu, adeca persôna cea din urma în hierarchia administrativă politică.

tiranului nerusinat, pe care auctoritatile superioare sunt obligate sa le dea in judecata.

Fia ori cum va fi, din momentul in care acestu casu esi in publicitate, elu cere investigatiunea cea mai minutiōsa. Dupa liter'a legi unguresci din a. 1870 pentru ori-ce fapte ale organelor subalterne este respundietoriu in lini'a prima v.-com. comitatului cu persōn'a si cu averea sa. In casulu de faċia mai vine intrebarea, cā daca docenti nu mergea pe dio'a pusa si daca vice-sub-prefectulu ar fi executatu cāte 50 fl. dela acei docenti, pe temeiulu carei legi erau se fia incassati si in ce cassa aru fi intratu.

Sciri diverse.

— (Invitare). Subscrisulu comitetu are onōre a invitā prin acēsta pe onoratu publicu romanu din Sibiu si giuru la Petrecerea cu dantiu, ce se va dā in sal'a dela „Imperatulu romanu“ in sēr'a de 13 Martiu st. n. 1880.

Venitulu eventualu este destinatulu in parti egale pentru fondulu „Reuniunei romane“ de cantari din Sibiu si pentru ajutorarea inundatiloru.

Bilete de intrare ā 1 fl. de persōna se voru afā in dilele de 11 si 12 Martiu dela 3—4 ore p. m. in localulu „Asociatiunei transilvane“, strad'a Cisnadii Nr. 7 si sēr'a la cassa, precum si la cassariulu Reuniunei romane de cantari dlu Romulu Petricu.

NB. Totu acolo se voru distribui si biletele pentru loge cu pretiulu de 3 fl. 50 cr. pentru logea mare, si 2 fl. pentru logea mica. Inceputulu la 8 ore sēra.

Comitetulu arangeatoru.

— (List'a Nr. 9) a contribuiriloru incurse la comitetulu subsemnatu, in folosulu inundatiloru.*)

Transportulu totalulu din list'a Nr. 8 publicata in Nr. 14 a. c. alu „Observatoriulu“ . fl. 1623.93

Prin dl. St. Porutiu, parochu in Cianulu desiertu cā rezultatulu alu unei colecte dela urmatorii: d-nii V. Pateanu 1 fl., Joanu Russu 1 fl., G. Tulbure si fratii 1 fl., Andreica St. 15 cr., J. Persiolu 20 cr., T. Pateanu 20 cr., J. Tulbure 10 cr., din cass'a bisericeii 1 fl., St. Porutiu 1 fl., M. Porutiu 1 fl., G. Andreica 40 cr., T. Porutiu 50 cr., G. Porutiu 1 fl., A. Porutiu 45 cr., D. Fodoreanu 1 fl., din cass'a comunei 1 fl. In bucate: dela N. Tulbure 20 litre, N. Andreica 20 l., Gr. Pateanu 10 l., V. Nemes 10 l., J. Asiuteleanu 5 l., V. Dordaiu 5 l., G. Apahideanu 5 l., A. Pateanu 5 l., V. Moldovanu 5 l., D. Fodoreanu 5 l., dela mai multi sateni 150 litre. Aceste bucate prefacute in bani dau 11 fl. v. a., in totalu . . . . . fl. 22.—

Totalulu cu diu'a de astadi . fl. 1645.93

Sibiu, 2 Martiu 1880.

Comitetulu centralu pentru ajutorarea inundatiloru.

— (Cununia.) D-lu avocatulu din Sibiu Dr. Nicolau Olariu isi va serbā cununi'a sa cu d-siōra Justin'a Popoviciu Barcianu in 7 Martie st. n. in biseric'a gr. or. din Tergu-Muresiului. Primēsca sincerile nōstre felicitari.

— (Sportulu de pathinagiu.) P. t. membrii ai reuniunei de pathinagiu din Sibiu, cari si-au fostu datu pathinele in ingrijirea servitoriului reuniunei, sunt rogati a si le luā in 2 si 3 l. c. intre 3 si 4 ore p. m. de orece dela acestu terminu incolo nu se ia nici o garantie pentru perderi intemplantore.

— (Limb'a magiara si scōlele nōstre poporale.) Critic'a justa si convingetōria ce face „Fōi'a scolastica“ din Blasiu ordonantiei ministeriale prin care ministrulu sare departe preste fatal'a lege din 1879, merita se fia cunoscuta si apretiatu nu numai de cātra publiculu romanescu, ci de cātra tōta lumea civilisata. Auditi! In locu de 8 ore pe septemana, se comanda si se inponu din 32 ore destinate pentru tōte materiile de invetiatura, 25 de ore pentru limb'a magiara! Si cā ministrulu se isi ajunga scopulu, cassēdia in scōlele primarie patru materii fōrte necesare; reduce si limb'a materna dela 12 la 8 ore, religiunea dela 4 la 3 ore. — Nici in Russi'a mai cumplitu.

— (Casin'a magnatiloru din B.-Pest'a.) Nu mica a fostu sensatiunea, — scrie diariulu „Egyet-

értés“ — pe care au provocatu refusarea a trei domni cari cerusera a fi primiti cā membrii ai casinei magnatiloru. D-nii acaroru primire a fostu refusata prin balotagiu sunt: deputatulu romanu George Serbu, fostu diriginte alu comitetulu arangeatoru alu balulu romanescu din B.-Pest'a, Ernest Latinovici si Coloman Farkas de Eōr. Primulu au fostu recomandatulu prin Paul Daniel, alu douilea prin Desideriu Grōman si celu din urma prin Julius Jancovici.

— (Balulu romanescu din Bud'a-Pest'a.) Precum cetimu in diariulu „Famili'a“, apoi in celelalte foi neromane din capital'a Ungariei, balulu asia numitu romanescu au reusitu fōrte bine. Celu puċinu magiarii si in specialu comitele Julius Andrāssy, fostulu ministru de esterne, pōte fi fōrte multumitu cu primirea ce i s'au facutu si cu gradulu de poporitate de care se bucura la romanii aflatori in B.-Pest'a. Magiarii sunt si trebe se fia pe deplinu multumiti, ba chiaru si incantati, de orece balulu romanescu au avutu deosebit'a onōre a fi patronatu si de cātra inalt'a aristocratia magiara prin comitess'a Ecaterin'a Andrāssy si comitess'a Teleki. Satisfactiunea magiariloru trebe se fia ajunsu la culme, candu au vediatu pe damele si pe tinerii romani jocandu csardasiulu ungurescu, cu aceeasi bravura si virtuositate cā si jocurile loru nationale. Apoi se se mai dica de aci inainte, cā romanii din B.-Pest'a nu sunt buni patrioti si cetatienii cei mai toleranti, candu ei nu pregeta a jucā la balulu romanescu totu atātea csardasiuri cā si ardelene.

Asia se comentēdia si se ilustrēdia politic'a natiunei romane prin lamur'a inteligentiei romane aflatōre in B.-Pest'a. Lucrurile mergu de minune bine — pentru cei cari sciu se turbure apele si se lucre cu multa desteritate in dosulu coulisselor. Sermana natiune!

— (Poterea de resistentia a ghiatiei.) Urmatōrele date se fia publicate in diariulu „National suisse“ si pentru cā ele merita a fi cunoscute in cercuri cātu mai mari, le punemu si noi aci subt ochii lectoriloru nostrii. Candu ghiati'a are o grosime de 4 cmt. pōte tinea greutatea unui omu; candu ea este de 8 cmt. o colōna de infanteria pōte trece preste ea, numai nu in pasu de scōla. Pentru cā se pōta trece cavaleri'a si artileri'a mai usiōra, ghiati'a trebe se aiba o grosime de celu puċinu 18 cmt. Pentru artileri'a grea se cere 20 ctm. Dela 40 cmt. in susu ghiati'a este in stare a purtā greutatile cele mai mari.

— (Polygrafulu romanu) inventiune a d-lui Const. Jennibacce, din Craiov'a, a primitu o amelioratiune insemnata in acestu din urma tempu, amelioratiune pe care amu constat'ō insine si care se traduce in doue avantaje: 1) past'a resista mai multu usului si 2) scrierea inprimata pe aparatu se sterge aprōpe asia de lesne, cā si cret'a de pe o tabla.

In acēsta stare, disulu polygrafu este — constatam cu satisfactiune — unulu din cele mai perfectionate si de aceea ilu recomandam publiculu.

(„Romanulu“.)

— (Art'a de a conversā.) Tonulu bunei conversatiuni e curgētōru si firescu; nu e nici greoiu, nici usioru; e eruditulu fāra pedanteria, veselu fāra sgomotu, poleitu fāra afectatiune, galantu fāra desgustu, glumetiulu fāra ambiguitate. Nu sunt nici disertatiuni, nici epigrame; intr'ensa omulu ratiōnēdia fāra de a argumentā; glumesce fāra jocuri de cuvinte, inpreuna spiritulu cu judecat'a, maximele cu vorbele ingeniose, satir'a cu moral'a cea aspra. Se vorbesce de tōte. cā fia-care se aiba ceva de disu; nu se aprofundēdia cestiunile, pentru a nu aduce uritu; se propunu cā in trecatu, se tractēdia cu repediciune; fia-care spune parerea sa si o sustine in puċine cuvinte; niminea n'ataca cu taria pe a altuia; niminea nu apara pe a sa cu incapatinare. Ōmenii desbatu pentru a se luminā, se oprescu la disputa; fia-care se instrueste, fia-care isi petrece, toti se ducu multumiti; si insusi intieptulu pōte duce cu sine instructiuni despre lucruri demne de a fi meditate in tacere.

(Definitiune de: J. J. Rousseau.)

Bibliografia.

— Numerulu 8 alu „Lyrei Romane“ contine urmatoarele materii:

Partea literara: Cāte-va cuvinte despre musica. de G. Musicescu. — Music'a Nationala la romani, de G. Missailu. — Subiectulu Operei „Forza del destino“, de S. — Istori'a generala a musiciei, de Fētis. — Biografi'a lui Haydn. — Notite musicale. — Noutati diferite. — Poterea cantului (poesia) de I. I. Rosca. — Representatiunea concertanta. — Sfaturi junimei musicale.

Partea musicala: „Adio la Carpati“, romautia arangeata de J. Vasilescu.

Nr. 10, coprinde urmatoarele:

Textu: Elen'a Teodorini, schitia biografica. Sonetu pentru concertulu numitei; Music'a la Romani de G.

Missail; Subiectulu operei Ebrei; Sfaturi junimei musicale etc.

Musica: Lasati-me se cantu, romantia de Musicescu.

— Revist'a sciintifica diariu pentru vulgarisarea sciintieloru naturale si fisice, apare la 1 si 15 ale fiacarei luni cāte o colā in 8° de textu, cu stampe si figuri intercalate dupa trebuintia, sub redactiunea d-loru P. S. Aurelianu si Gr. Stefanescu, colaboratori: Bacaloglu Em., Botea C., Cantemiru Dem. Dr., Lupodly Ch. O., Sihleanu Stef. St., Tanco Paul Dr., Hepites St. C. Abonamentele se facu numai pe unu anu si cu pretiu de 15 lei, pentru strainatate se adaoga costulu postei.

Sumariulu Nr. 21 si 22 este urmatoriulu: Cronic'a sciintifica. — Esperientiele d-lui dr. Jousset de Bellesme privitōre la influenti'a gerului asupra chrisalideloru. — Constitutiunea proprietatii in staturile-unite ale Americiei fatia cu desvoltarea agriculturii si a comerului de esportu. — Antichitatea omului dupa professorulu Mudge de P. S. Aurelianu. Geologia — Studii geologice asupra Podoliei Austriace facute in 1866 de C. D. Pelidi. Agricultura. — Cantarirea viteloru fāra balantia de V. Carnu. Econom'i'a Politica. — Industri'a agricola din punctulu de vedere alu economiei rurale si politice de B. S. Moga. Bibliografia. — Consideratiuni asupra inportantiei si necesitatiei gimnastice de D. C. I. Istrati de Stef. St. Sihleanu. Fapte sciintifice diferite. — Grindin'a dela 24 Novembre trecut. — Invetiamentulu desemnulu in Paris de **. Paleontologia. — Descoperirea unei falci de camila fossila langa Slatin'a de Gr. Stefanescu. Meteorologia. — Tablou de observatiuni meteorologice facute la scōla de Agricultura si Silvicultura dela Fereștreu pe lun'a Octobre 1879. Abonamentele se facu in districte la dnii corespondenti si la tōte birourile postale in Bucuresci la libraria Socecu sēu d'a dreptulu la redactiune, strad'a Teiloru Nr. 1. Abonamentele incepu dela 15 Februariu.

In Bucuresci au mai aparutu:

— Manualulu de stilistica cu indicatiuni si exemple de teme, pentru scōlele secundare de ambe-sexele de M. Strajanu, licentiatu in litere dela universitatea din Bucuresci, doctoru in filosofia dela universitatea din Giessen si professoru de limb'a romana la liceulu Mateiu Bassarabu. Bucuresci 1880. Pretiulu 2 lei noui.

Anuntiandu acēsta carte a d. professoru M. Strajanu alu carui nume este cunoscutu dejā si publiculu nostru, prin lucrurile sale publicate in „Famili'a“ de pe la anii 1870—2 ne implinimu totuodata o placuta datoriinta, de a o recomandā cu tōta seriozitatea onoratulu nostru publicu cetitoriu si cu deosebire d-loru professori si institutori, cā manualulu pentru usulu scōleloru secundarie de ambele sexe. Manualulu de stilistica alu d. M. Strajanu aprobatu din partea ministrului cultelor si instructiunei din Romani'a, este chiamatu a implea o lacuna de multu simtita in literatur'a fōstra didactica. Pentru cā cineva se scie a vorbi si a scrie bine, nu este de ajunsu numai cu a isi deschide gur'a si a sci purtā pēn'a, ci trebe se isi formēdie si stilulu, care precum au disu marele Buffon, este insusi omulu. Sunt fōrte multi ōmeni eruditi si invetiati, acaroru sciintia remane sterila, pentru cā n'au invetiati art'a de a isi espune ideile intr'unu modu claru, precisu si fāra multa polilogia, sēu cu alte cuvinte disu, pentru cā si-au neglijeatu stilulu si n'au observatu nici chiaru cele mai elementare si nedispensabile regule ale stilisticeii. Se prea intielege, cā apoi astfelu de scriitori au acusatulu nesciinti'a, indiferentismulu si frivolitatea contimporaniloru loru, cari pe langa cea mai mare buna-vointia nu 'i potea si nu 'i potu intielege.

Abstragēdu mai de parte dela acea inpregiurare, cā dela ori ce omu cultu si trecutulu prin scōle, suntemu in dreptu a pretinde cā se scrie si se vorbēsca cātu se pōte mai corectulu cu privintia la stilu, nu potemu a retacea dorerōs'a inpregiurare, cā noi romanii suntemu inca departe de a fi stilisti corecti, ceea ce este un'a din principalele cauze ale intardiatulu progressu pe care ilu facem in literatura.

Acestea dise, credemu a fi in dreptu a mai adaoge, cā cu cātu cineva se va exercitā mai de tempuriu in a isi formā stilulu, cu atātu va ajunge la o mai mare si inbucuratōre perfectionare a scrierei si a vorbirei sale. D-lu M. Strajanu avu fericit'a idea a publicā unu manualu spre acestu scopu, despre care nu ne indoimu, cā va fi bine primitu asia, precum o si merita.

Unu altu manualu, care inca merita tōta atentiunea publiculu nostru este:

— Compendiulu de geografia universala prelucratu in usulu scōleloru medie si a preparandiloru de Teodoru Ceontea, professoru preparandialu. Aradu 1880. Pretiulu 1 fl. 50 cr. v. a.

— Cu acēsta ocaziune atragemu atentiunea onor. nostru publicu cetitoriu si asupra anuntulu de carti romanesci alu W. Krafft in Sibiu, publicatu in numerulu de astadi alu acestui diariu, si cu deosebire recomandam tablourile in coloru, care reprezentandu scene din resbelulu romano-turcescu, merita tōta consideratiunea atātu din punctu de vedere nationalu, cātu si artisticu. Aceste tablouri tiparite in Dresd'a, precum se pōte convinge ori cine, nu sunt nisce caricaturi de specula, ci sunt adeverate chipuri cari potu figurā in ori-ce casa, cu atātu mai multu, cā se vendu pe unu pretiu cātu se pōte mai moderatu.

Despre lucrurile si premiele Academiei romane.

Fiindu-ne absolutu preste potintia de a respunde la tōte intrebarile private, anume in cestiuni sciintifice, totu pe cale privata, observam aci inainte de tōte, cā la ori-cāte intrebari ni s'au pusu despre lucrurile viitōrie ale academiei sciintifice din Bucuresci, respunsulu este datu: a) in legea tierei despre academi'a romana promulgata in

*) Cuitarile sumelor tramise la acestu comitetu voru urmā prin publicare in diariile de aci „Observatoriulu“ si „Telegrafulu romanu“. La cerere inse, sumele se voru cuitā si separatulu.

